

Development of the theory, methodology and practice in the psychodynamic paradigm

T. Yatsenko

Cherkasy National University named after Bogdan Khmelnytsky, Cherkasy, Ukraine

L. Galushko

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University, Kropivnitsky, Ukraine

O. Pedchenko

Cherkasy National University named after Bogdan Khmelnytsky, Cherkasy, Ukraine

Article info

Received 12.08.2017

Accepted 04.12.2017

Cherkasy National University
named after Bogdan
Khmelnytsky, Cherkasy,
Ukraine

Volodymyr Vynnychenko
Central Ukrainian State
Pedagogical University,
Kropivnitsky, Ukraine

yacenkots@gmail.com

Яценко, Т., Галушко, Л.,
Педченко, О. (2017).
Розвиток теорії,
методології та практики в
психодинамічній
парадигмі. Fundamental and
applied researches in
practice of leading scientific
schools, 24 (6), 11–21.

Yatsenko, T., Galushko, L., Pedchenko, O. (2017). Development of the theory, methodology and practice in the psychodynamic paradigm. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*, 24 (6), 11–21.

Psychodynamic theory and depth-correction practice (for more than thirty-five years) not only expanded their ability to provide in-depth psycho-corrective assistance to participants of active social-psychological knowledge groups (ASPs), but also opened the possibilities of scientific synthesis of the results of the study of the psyche in its integrity (conscious / unconscious), according to the criteria of adequacy and objectivity. The article clearly distinguishes itself from the diagnostic and correction process and its research opportunities, through analytical, post-factual processing of transcripts. The research potential of the method of ASPs allowed us not only to supplement the structure of the psyche (according to Z. Freud) linear dependencies, but also to clarify the Oedipus complex definition of priority in the formation of the edipal complex of the perinatal period of the subject's development, which allowed the introduction into the scientific circle of the category "Edible perfection «As well as the accompanying phenomenon - "No guilty guilty." Psychodynamic paradigm is based on the fact that the emergence of destruction of the psyche is given by the basal conflict "life - death". Taking into account the above, the psychodynamic approach to the deep correction of the future psychologist is aimed at biasing the tendencies towards "psychological death", "self-deception" and "impolation of the psyche", which is so important to know and correct the future specialist psychologist for his personal growth.

Key words: active social-psychological knowledge (ASPs); visual representation of the psyche of the subject; psychodynamic paradigm; «Oedipal perfection»; «No guilty guilty.»

Розвиток теорії, методології та практики в психодинамічній парадигмі

Т.С. Яценко

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Черкаси, Україна

Л.Я. Галушко

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Кіровоградський, Україна

О.В. Педченко

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Черкаси, Україна

Психодинамічна теорія та глибинно-корекційна практика (впродовж більш ніж тридцяти п'яти років) не тільки розширили свої можливості надання глибинно-психокорекційної допомоги учасникам груп активного соціально-психологічного пізнання (АСПП), але і відкрили можливості наукового узагальнення результатів дослідження психіки в її цілісності (свідоме / несвідоме), за критеріями адекватності та об'єктивності. Стаття чітко розмежовує сам діагностико-корекційний процес і його науково-дослідні можливості, через аналітичне, постфактумне опрацювання стенограм.

Науково-дослідний потенціал методу АСПП дозволив нам не лише доповнити структуру психіки (за З. Фрейдом) лінійними залежностями, але й уточнити комплекс Едіпа визначенням пріоритетності у формуванні Едіпального комплексу перинатального періоду розвитку суб'єкта, що дозволило ввести в науковий обіг категорію «Едіпальна довершеність» як і супутній їй феномен – «Без вини винний». Психодинамічна парадигма базується на тому факті, що виникнення деструкцій психіки задається базальним конфліктом «життя – смерть». З огляду на сказане, психодинамічний підхід до глибинної корекції майбутнього психолога націлений на упередження тенденцій до «психологічної смерті», «самодепривації» та «імпотування психіки», що так важливо пізнавати і коригувати майбутньому фахівцю-психологу для його особистісного зростання.

Ключові слова: активне соціально-психологічне пізнання (АСПП); візуалізована репрезентація психіки суб'єкта; психодинамічна парадигма; «едіпальна довершеність»; «без вини винний».

Психодинамічна теорія в єдності з психологічною практикою створює базу для розвитку теоретико-методологічних основ вітчизняної практичної психології, сприяє підвищенню рівня професійної компетентності психологів. Така форма підвищення кваліфікації допомагає адекватному розумінню практикуючими психологами сутності психічного в його глибинному вираженні, відповідній методології, що лежить в основі методу, розробленого Т. Яценко – активного соціально-психологічного пізнання (далі – АСПП). Метод АСПП сприяє актуалізації процесів інтелектуального осмислення теорії в єдності з практикою глибинно-психологічної корекції.

У 80-х роках ХХ ст. розвиток психодинамічного напрямку досліджень формувалася на основі психоаналітичної роботи в малих групах, орієнтованих на підготовку педагогів до спілкування з учнями. У середині 90-х років ХХ ст. усі науково-практичні розробки, що базувались на психодинамічній парадигмі та набули вектору на оптимізацію особистісного

потенціалу майбутнього психолога. На основі емпіричної бази АСПП відбулося уточнення структури психіки, що обумовило доповнення вертикальних взаємозалежностей лінійними, що скорегувало характер суперечливих протистоянь: фрейдівський антагонізм Супер-Его та Ід доповнено лінійними взаємозалежностями підструктур психіки (див. рис. 1 «Модель внутрішньої динаміки психіки»). Психодинамічна парадигма бере до уваги антиномію взаємозалежностей «по горизонталі», а не лише антагонізм «по вертикалі» (Yatsenko, 2006; 2015).

Серед наукових здобутків психодинамічної парадигми, вагомим є дослідження системи психологічних захистів, які створюють бар'єри на шляху глибинного пізнання. У психодинамічній парадигмі психологічний захист розглядається як системно-диспозиційне утворення (Yatsenko, 1996). «Сутність поняття «психологічний захист» не вичерпується лише окремими захисними механізмами, які введені З. Фрейдом, (раціоналізація, проекція, ідентифікація,

витіснення, заміщення). Захисна система має структурну організацію на когнітивному, емотивному, поведінковому рівнях» (Yatsenko, 2015, р. 61). Психодинамічна парадигма внесла уточнення в

розуміння захисної системи суб'єкта поділом їх на: базальні (особистісні) та периферійні (ситуативні), які інтегрують вказані вище, відкриті З. Фрейдом механізми.

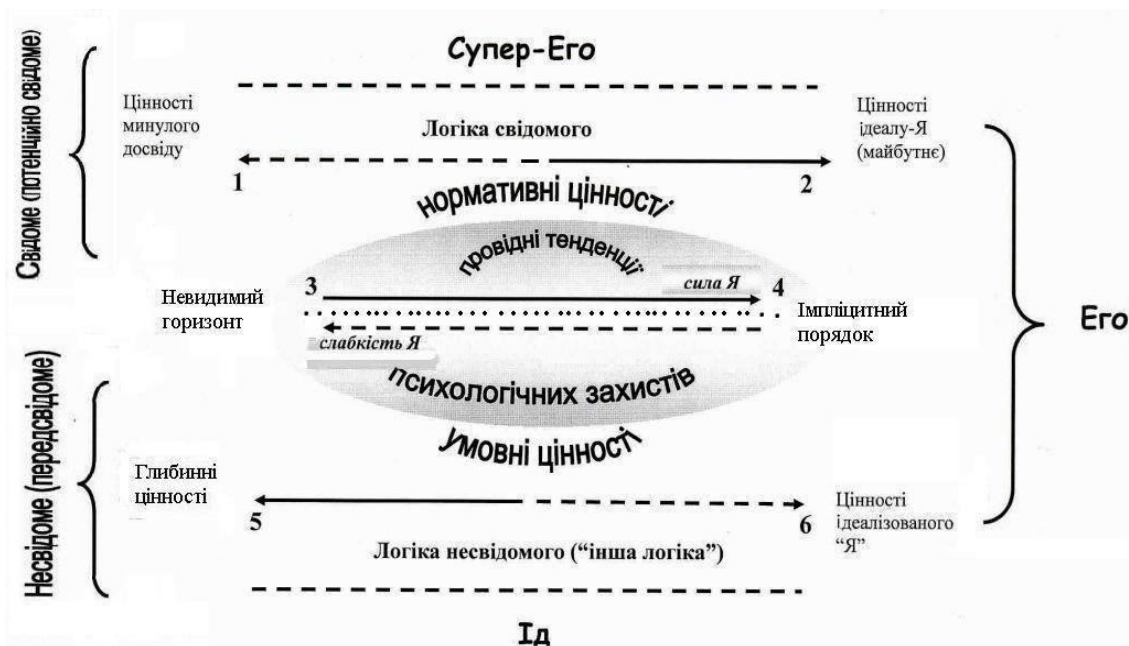

Рис. 1. Модель внутрішньої динаміки психіки

Базальні захисти пов'язані з категорією «позадосвідне», яке формується на основі абстрагування від конкретики ситуативного досвіду та латентному узагальненню слідових ефектів і фіксацій. Позадосвідне задає спрямованість мимовільної (спонтанної) активності суб'єкта, що виявляється в його провідних тенденціях. «При цьому енергетичні пріоритети «позадосвідного», які визначаються едіпальною залежністю суб'єкта, прагнуть до реалізації через базальні форми захистів в умовах інтеграції з ситуативними формами, що мають спрямованість на просоціальну адаптацію» (Yatsenko, 2015, р. 57). Таким чином, базальна форма захистів є наддосвідною і тому, що ми не можемо її пізнавати виокремлено від цілісної психіки. Базальна форма захистів може заявляти про себе лише в периферійних захистах. «Периферійна ж (ситуативна) форма захисту має соціально-адаптаційну мету, не втрачаючи залежності від потреби Я в підтвердженні ідеалу» (Yatsenko, 2015, р. 57). Зважаючи на те, що базальні захисти діють по «горизонталі», а ситуативні – по «вертикалі», констатовано, що одноактна поведінка презентує інтереси і свідомого, і несвідомого в точці перетину.

Процес глибинної корекції передбачає нейтралізацію, послаблення активності ситуативних захистів, що сприяє оптимізації способів вияву і вивчення (оголення) базальних, глибинно-детермінованих їхніх форм. Розуміння захистів дає можливість працювати з людьми у великій аудиторії, завдяки універсальності захисних механізмів, які

актуалізуються в процесі спостереження за дійсною психоаналітичною роботою. Майстерність психолога полягає в тому, щоб ослаблювати, пом'якшувати опори, які актуалізуються при спробах прямолінійної орієнтації на пізнання глибинних чинників психіки. В АСПП створюється атмосфера ослаблення чинників, що провокували б вияв периферійних (ситуативних) захистів. Останньому сприяє введення принципів організації глибинного пізнання: звертання один до одного на «ти» й на ім'я; щирість на емоційні реакції «тут і зараз», добровільність; прийняття себе й інших такими, якими вони є; відсутність критики, оцінних суджень (добре / погано), рекомендацій; спонтанність, невимушеність. Принципи функціонують в параметрах бажаності, а не обов'язковості. Більшої дієвості набуває закон «позитивна дезінтеграція і вторинна інтеграція психіки на вищому рівні її розвитку» (Yatsenko, 2004)). Цей закон передбачає ведення процесу глибинної корекції так, щоб уникати емотивного напруження та зберігати емоційний стан учасників АСПП в оптимальному стані, що сприяє когнітивному опрацюванню матеріалу. Таким чином, вся діагностично-корекційна процедура АСПП підкорена вимогам позитивної дезінтеграції і вторинної інтеграції на вищому рівні психічного розвитку. Позитивна дезінтеграція характеризується порційністю, багаторівневістю та ґрунтується на процесуальності діагностики.

Вагомим внеском у психологію є введення та розкриття психодинамічною парадигмою нових

принципів пізнання. Принцип додатковості (Yatsenko, 2015; 2015) ставить акцент на необхідності врахування в процесі дослідження психіки обох сфер свідомого і несвідомого: «...принцип додатковості стосується реальностей, що відрізняються функціональною суперечливістю і несумісністю, але, при цьому, вони мають перспективи вивчення їх в цілісності» (Yatsenko, 2015, p. 128). Принцип додатковості Т. Яценко введено у психологічну науку (вслід за Н. Бором – у квантовій фізиці) у вигляді двох принципів: «принцип невід'ємності свідомого і несвідомого» і «принцип із іншого» з огляду на суб'єктивізм психічного та функціональну асиметричність двох сфер психіки (свідоме / несвідоме). Ці принципи різні за своєю суттю, але взаємопов'язані. Принцип невід'ємності стосується природи психічного в його цілісності, а принцип «із іншого» – того, як професійно повинен психолог ставити запитання, що стимулюють взаємодію з респондентом.

Вказаний діагностико-корекційний діалог опирається на принцип невід'ємності, який вказує на те, що оптимальне пізнання цілісної психіки потребує уваги до обох сфер (свідоме / несвідоме), які функціонально взаємозалежні та асиметричні водночас. Цей принцип «...спрямовує дослідницьку увагу на те, що дві сфери психіки не тільки взаємопов'язані, а й опосередковано причетні до самого процесу формування тієї чи іншої сфери» (Yatsenko, 2015, p. 129). Таким чином, принцип невід'ємності засвідчує імпліцитну активність двох сфер (свідоме / несвідоме) у кожному акті поведінки суб'єкта. Принцип же «із іншого» задає методологічні основи, що «обумовлюють вияв несвідомого, у синтезі із свідомим, в акті спонтанної активності суб'єкта. Він втілює у собі передумови для оптимізації діагностико-корекційного процесу на межі дотичності сфер свідомого і несвідомого» (Yatsenko, 2015, p. 133). Цей принцип розкриває шлях методологічної реалізації принципу додатковості, що обумовлює специфіку побудови глибинного пізнання.

Таким чином, введення принципу додатковості, який у психології набуває диференціації на два вищевказані принципи (невід'ємності двох сфер та «із іншого»), сприяє оптимізації процесу глибинного пізнання, що і відкрило перспективи формування методології АСПП.

Новітнім здобутком психодинамічної теорії є введення Т. Яценко категорії «імпліцитний порядок», що синтезовано виражає цілісність психічного. «Імпліцитний порядок» – невидиме і неконтрольоване ззовні впорядкування спонтанних виявів активності респондента» (Yatsenko, 2017). Функціонально він співвідноситься з «невидимим горизонтом». Вказані вище категорії довершили відкрити Т. Яценко Модель внутрішньої динаміки психіки (див. середину рис. 1). «Імпліцитний порядок» інтегрує силові поля дотичності свідомого і несвідомого, незалежно від їхньої функціональної асиметричності. Підлеглисть психіки імпліцитному порядку виявляється в спонтанній активності суб'єкта, його можливостях ранжувати малюнки (авторські чи репродукції художніх полотен) за їхньою значущістю для нього, що впливає на індивідуальну динаміку психоаналітичного діалогу в системі «Психолог – Респондент» з кожним учасником

АСПП. Імпліцитний порядок, якому підкорена психіка, не представлений свідомості, тому суб'єкт не може відповісти на запитання чому саме так він визначає порядок розгляду малюнків. Ми виходимо з переконання, що психіка «знає», що саме така черговість малюнків є прийнятною. Звідси висновок, що психіка респондента архетипно володіє смисловою значущістю для нього того чи іншого малюнку, як і когнітивними аспектами взаємозв'язків між ними (Yatsenko, 2017). Все це засвідчує нашу гіпотезу про те, що «психіка знає все», навіть і те, що не знає «Я» суб'єкта. Таким чином, латентність процесів несвідомого не знижує його когнітивну потентність (латентну обізнаність). І саме тому діалогічна взаємодія підкорена принципу «слідування за респондентом», хоч це положення набуває відносності при необхідності інтерпретації накопиченого аналітичного матеріалу.

Посеред таких латентних знань, на особливу увагу заслуговує комплекс Едіпа, який, на думку З. Фрейда, центрує в собі всі подальші наслідкові негаразди психіки суб'єкта. З огляду на те, що психоаналітична парадигма вибудована на роботі з невротиками, термін «комплекс» є виправданим як «упорядкована сукупність любовних і ворожих бажань дитини, направлених на батьків» (Laplansh, 2010, p. 238). Підкреслюється, як видно з цитати, амбівалентність, тобто протилежність почуттів до рідних.

Фактично, З. Фрейд вважав комплекс Едіпа «ядром і структуруючою силою людського досвіду» (Laplansh, 2010, p. 236). Заборона інцесту – це «всезагальний, необхідний і достатній закон відділення «культури» від «природи»» (Laplansh, 2010, p. 242). Нам видається важливим у класичному розумінні «комплексу Едіпа» те, що він вказує на відносно стійку послідовність асоціативних ланцюгів у психіці, на які і спирався метод «вільних асоціацій».

Психодинамічний підхід, який виріс і сформувався на емпіричному матеріалі діагностико-корекційної роботи з психічно здоровими людьми (переважно майбутніми психологами), звертає увагу на залишкові, слідові ефекти едіпального походження, формування яких започатковується не з 2 до 5 років (як стверджує ортодоксальний психоаналіз), а, за нашим переконанням, – початок цього архетипно значущого явища сягає пренатального (зародкового) періоду, на що вказує і архетипна сутність вказаного феномену. Завдяки використанню візуалізованих засобів в глибинному пізнанні психіки, ми маємо емпіричні підстави (див. рис. 2) в цьому переконатись. Наведені ілюстрації підбиралися із малюнків різних респондентів і на різні теми власної репрезентації, раціонально привносячи туди психологічний зміст, який вербально не мав прямої дотичності до внутрішньоутробних станів, через не усвідомлення суб'єктом такого роду залежностей. Та це і зрозуміло, адже усі фіксації відбувалися в домовний період. Разом з тим, такі ілюстрації (а їх у нашому банку даних є дуже багато) втілюють інформаційні еквіваленти, які потребують декодування у процесі діалогічної взаємодії в системі «психолог – респондент» («П ↔ Р»). Останнє контекстно підтверджує геніальний вислів З. Фрейда про те, що

кожна людина приречена на те, щоб «бути Едіпом в зародку» (Laplanche, 2010, p. 242). Позицію З. Фрейда ми доповнюємо твердженням «...незворотність для кожної людини нести вини із зародку».

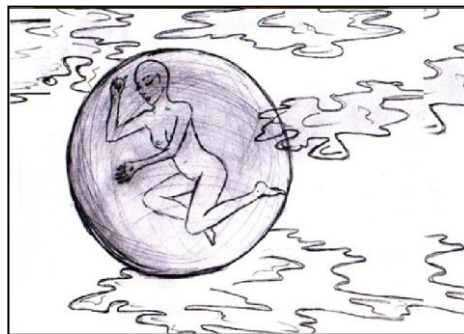
Геніальність З. Фрейда полягала в тому, що він не міг цей факт не відзначити, і то дякуючи візуалізованому матеріалу сновидінь. Вільні асоціації цей факт (домовний період) не могли б зілюструвати. Психоданаліз сновидінь відкрив домінування перинатальних символів. Можливо тому, З. Фрейд і вказував, що «вибір об'єкту любові обумовлено не лише енергетичною навантаженістю об'єкта, що характерно едіповому комплексу, але і заборонаю інцеста» (Laplanche, 2010, p. 241). За нашою гіпотезою саме заборона кровозмішення відіграє роль у виникненні почуття вини, що й зумовило наше формулювання, яке доповнило вислів «бути Едіпом в зародку». Як відомо, почуття вини є супутнім класичному розумінню комплексу Едіпа. В аналізованому ж випадку –

домінантою є той факт, що людина «без вини винна» в тому, що вона архетипно несе із зародку. Саме тому даний архетипний феномен не усвідомлюється суб'єктом і, більше того, вступає в суперечність з інстинктом самозбереження.

«Едіпальна довершеність» вказує на факт наявності (довершеності) кровозмішення з табуованим об'єктом (хлопчика з матір'ю; дівчинки – з батьком). Ми переконані, що наслідкові негативні відголоски едіпальних ефектів посилюються з розвитком суб'єкта, його Я, як і Над-Я, тобто постфактумно (з 2 до 5 років). Звідси висновок, що комплекс Едіпа не зводиться до певних аморальних прагнень «гріховного єднання» (чи фантазій), його дієвість обумовлена тим, що він вводить у свідомість психіки дитини перший закон – заборону на інцест, що створює непереборний бар'єр на шляху до задоволеності тим, що нерозривно пов'язує бажання і закон.

Малюнок учасника АСПП

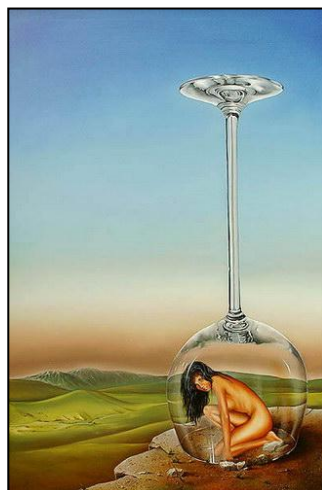
Малюнок учасника АСПП

В. Куш «Поцілунок»

Н. Мур «Прекрасна баночка»

М. Богацьки, без назви

Catie @SpiritYSol

«Мистецтво народження»

Рис. 2. Ілюстрації, що несуть навантаження перинатальної символіки

Малюнковий матеріал (авторські малюнки та обрані ілюстрації художніх полотен) (рис. 2) ставлять акцент на енергетичній домінантності слідових ефектів та їхніх фіксацій в перинатальний період. Перинатальні символи пов'язані з образами табуйованих (родинних) об'єктів, а також із власним бажанням повернення в утробу.

Таким чином, феномен «утробної» залежності особи ми назвали «Едіпальною довершеністю». З огляду на те, що ефект кровозмішення характерний кожному ще з утроби (і цей факт уже є довершеним), це і пояснює вказану вище назву («едіпальна довершеність»), як і тенденцію повернення в утробу (рис. 2). Важливо враховувати той факт, що «психіка знає все», не знає лише Я. Незнання свідомістю глибинних чинників не знижує їхньої дієвості, тобто впливу на «самовідчуття» вини та підлеглість поведінки тенденції до самопокарання, що має вияв у захисному згортанні активності, самоімпотуванні, як і тенденції до психологічної смерті.

Варто зауважити, що увага до вказаного феномену «едіпальної довершеності» повертає обличчям до фрейдівського трактування сну. З. Фрейд вказує, що, готуючись до сну, люди близько підходять до положення, в якому вони розпочали життя, зокрема: роздягаються, знімають усі необхідні для соціуму атрибути (окуляри, зуби (якщо є вставні), перуки,

каблучки тощо). І це означає, що вони [люди] «здійснюють аналогічне роздягання власної психіки, відкладаючи в бік більшу частину власних соціальних надбань» (Freud, 1924, р. 137). Хоча відомо, що З. Фрейд основою едіпового комплексу вважав конфлікт Я з просоціальними «Табу», як і значущість статевих параметрів для виникнення чуттєвих притяжінь (дівчинки до батька; хлопчика до матері), що обумовило введення ним відповідних понять: комплекс Едіпа і комплекс Електри. Останнє не зовсім узгоджується з розумінням глибинних їхніх чинників, які, з огляду на функціональну особливість несвідомого знаходяться поза часом та статтю. Саме в ці параметри вписується введена нами категорія – «едіпальна довершеність», супутнім якій є почуття вини, вірніше почуття «без вини винного». Якщо взяти до уваги міфологічні й інші потрактування проблеми Едіпа, то лейтмотивом не йде його гріхопадіння, а те, що він виявився «без вини винним», подібно як і образ Ісуса Христа. Нашу позицію про Едіпальну довершеність, як і те, що у людей підвищена чутливість до ситуації – «без вини винного», «Едіп в зародку» підтверджують і ілюстрації пацієнтів С.Грофа, які вказують ще на ризик смерті (див. образ скелета, рис. 3, справа). Дійсно образ Едіпа це доводить: він викинув собі очі (самопокарання) і помер за власним рішенням на горі без їжі.

Рис. 3. Малюнок пацієнта С. Грофа з книги «За межами мозку»

І хоч З. Фрейд вважав психоаналіз сновидінь основною, царською дорогою до пізнання несвідомого (а значить і Едіпа), він не міг не помітити ту реальність, яка охоплюється категорією і «Едіпальна довершеність». Зокрема фрейдівська позиція в наступному: «сон є поверненням, наскільки це можливо, до перинатального (внутрішньоутробного), зародкового стану. Психологічно він розглядає сон як повернення до більш ранніх стадій, конкретно – до стану, який він характеризує як «древній нарцисизм» (Wells, Freud, 1956, р. 408). З. Фрейд підкреслює, що уві сні дорослий повертається, наскільки це можливо, до дитячого нарцисизму. «Нарцисизм, – говорить З. Фрейд, – може бути охарактеризований як лібідональне доповнення егоїзму» (Freud, 1924, р. 138). З. Фрейд наводить слова пацієнта: «Уві сні я виходив із світу в себе у формі більшої або меншої статевої любові до

самого себе» (Wells, Freud, 1956, р. 408). Як же відбувається розрядка напруги, що створюється в процесі сну як «бажання – імпульс» – сон може бути збережений за рахунок проекції, що створює ілюзію зовнішнього акту. Можливо, саме тому так зрозумілим є вислів «з ким ти спиш», або «я більше з нею не сплю», тощо. Дитина в утробі, очевидно, спить разом із матір'ю.

Звідси висновок, що введення в психодинамічній парадигмі категорії «едіпальна довершеність» є істотним доповненням розуміння, розширення та уточнення комплексу Едіпа, що активно постфактумно посилює енергетику класичного Едіпа від 2 до 5 років. Останнє вказує на факт пріоритетності та первинності фізіологічної приналежності індивіда до утроби, як і кровну приналежність, архетип небайдужості до факту кровозмішення, що єднає особу з табуйованими об'єктами. В психіці суб'єкта, за таких обставин,

архетипно задане «Табу на інцест» (заборона кровозмішення) постфактумно, з розвитком самосвідомості, апіорі посилює почуття вини, під енергетичним впливом слідів перинатального періоду розвитку. Обмеженість можливостей суб'єкта на інтимну єдність з кровно рідними людьми лише постфактумно входить у свідомість дитини, яка платонічно уже є залежною від батьків, що може мати деструктивні наслідки, ефекти самопокарання на тлі відчуття «без вини винний». Таким чином, психодинамічна парадигма розкриває причини внутрішньої стабілізованої суперечності, розширенням самоусвідомлення та розв'язання стабілізованої суперечності, сприяє самостановленню особи та її професійної самореалізації. Символіка пренатального періоду доводить значущість глибинних детермінант домовного періоду, як і чинників, що обумовлюють

бар'єри на шляху самостановлення психіки та реалізації власного потенціалу.

Далі ми подаємо фрагмент стенограми, що ілюструє значущість кровних зв'язків (батька респондента В. із власною сестрою). Вимушене омертвіння психіки виявляється у масках.

Респонденту В. (магістр ЧНУ імені Б. Хмельницького) було запропоновано підібрати репродукції, які є небайдужі для неї і розташувати (ранжувати) їх за значущістю. Подаємо стенограму діалого-корекційної роботи з респондентом В. з використанням репродукцій.

Стенограма глибинно-корекційної роботи з респондентом В.

П.: На малюнку рис. 4 я бачу чоловіка з маскою та його відображення у дзеркалі в цій масці, він схожий на центральну фігуру, а для тебе?

Рис. 4. Автор і назва невідомі

В.: Для мене важливими є усі маски.

П.: Отже, вони усі тобі знайомі? Тут зображений страх, смуток, заглибленість у себе, розпач, а що ти бачиш у цих масках?

В.: Для мене головною маскою є та, що відображена у дзеркалі, вона означає певне задоволення. Та що зліва, дійсно показує страх. Маска, яка у лівій руці чоловіка, відображає вираз самопокарання. Та маска, що залишилась, то для неї я не можу виокремити якусь емоцію, але щось негативне.

П.: Яка з масок для тебе найбільш типова, найбільш знайома?

В.: Та що відображена у дзеркалі, маска задоволення.

П.: Якщо це задоволення, то для чого одягати маску? Чи то є розбіжність між людиною і її станом, емоцією, яка відображена у дзеркалі?

В.: Так, це швидше розбіжність.

П.: Тоді як можна кваліфікувати цю маску – та, яка прикриває смуток, злість... Далі продовжуй.

В.: Яка приховує справжні відчуття людини.

П.: Справжні відчуття не відповідають мажорній масці?

В.: Так.

П.: Що частіше ти відчуваєш: задоволення і маска не потрібна, чи відчуваєш незадоволення і одягаєш маску «задоволення»?

В.: Частіше всього я відчуваю незадоволення і одягаю маску.

П.: Але буває, що ти просто задоволена і тоді маска тобі не потрібна?

В.: Так.

П.: Звідси висновок, що ти людина, яка хоче на публіку бути завжди задоволеною.

В.: Дійсно, так і є.

П.: Тоді чия це цінність, вона ж із сім'ї?

В.: Так, напевно з сім'ї.

П.: Кого?

В.: Батька. Що все добре, яка б не була ситуація, проблема, то її потрібно приймати з посмішкою і з виразом задоволення.

П.: Чи є такі ситуації, коли не вдається одягти маску?

В.: Звичайно, є.

П.: Як тоді справляєшся, відходиш від людей чи як?

В.: Закриваюсь в собі і намагаюсь, щоб оточуючі не бачили мого стану.

П.: Для чогось же у тебе є й інші маски?

В.: Можливо, маска страху ще активна.

П.: То буде маска страху чи то буде справжній страх?

В.: Справжній, який я переживаю.

П.: А маска та, що у лівій руці, виступає?

В.: Іноді так.

П.: Окресли, що ти переживаєш при цьому?

В.: Це певний смуток.

П.: Таким чином, ми бачимо є розбіжність між справжнім твоїм станом і маскою. Центральна маска та, яка виражає задоволення, а за нею приховується незадоволення. Всі інші маски показують, які стани ти ще можеш переживати. Одна провідна – маска «задоволення». На малюнку зображено відображення у дзеркалі. Чи є це для тебе важливим, чи можна було б припустити, що відображення у вікні і чоловічу особу

можна прибрати? Чи потрібне дзеркало? Якщо воно потрібне, то це для того, щоб ти уявляла, як то тебе відображають інші?

В.: «Дзеркало» потрібне. Швидше за все так.

П.: Працюєш на відображення себе людьми? І тому тут дзеркало.

В.: Так.

П.: Як ти пов'язуєш цей малюнок (рис. 5) з попереднім? Спільність цих малюнків полягає в тому, що є щось омертвіле (маски), які приєднуються до живих людей. Тут жива людина, але омертвілою є маска (рис. 4). Також є живі люди, але вони в скляних келихах (рис. 5).

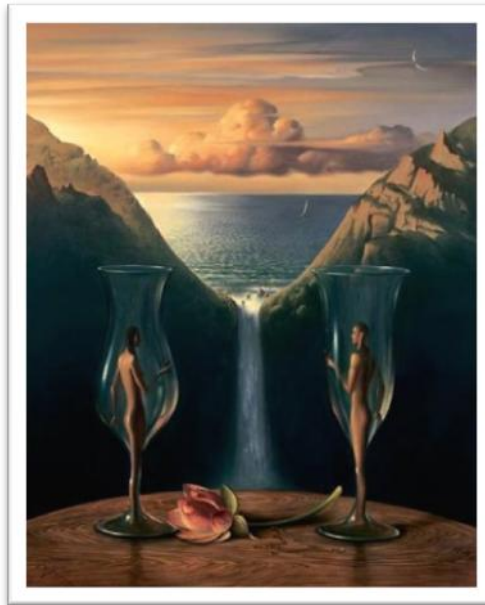

Рис. 5. В. Куш «Наш час разом»

В.: В цьому малюнку закладено моє подвійне бачення, реакція і емоції на певну ситуацію.

П.: В чому ця двоякість? Тут присутня лише ти?

В.: Ні, це цілісна я, але два мої характерні боки (два келихи).

П.: Ми можемо враховувати, що там чоловік та жінка, значить в тобі є чоловічий потенціал і жіночий?

В.: Так, є два аспекти мене.

П.: Який все-таки домінує? Якби це ти малювала, вони були б зображені разом чи ні?

В.: Вони зображені не разом, тому що вони діаметрально протилежні.

П.: Поклади фігурки, які відобразили б цю діаметральну протилежність (фото 1). В. кладе огризок яблука біля батька (зліва), а вишню біля матері (справа). Від кого ти, інтроєктувала в себе такий «огризок яблука»?

В.: Можливо, це до батька відноситься, це його стан, який він внутрішньо переживає.

П.: Мабуть, він не користувався маскою. Ти більш причетна до його маски, аніж до нього живого?

В.: Так.

П.: Тоді для тебе його маска «задоволення» уже сигнал того, що він чимось незадоволений. Чи друге – якщо дуже незадоволений, то це тобі видно?

В.: Якщо дуже незадоволений, то це видно.

П.: Значить, ти в чомусь з ним співпереживаєш?

В.: Так.

П.: Ми тут констатуємо, що це не через енергію з плюсом, а через тремтячу, тривожну, а це ближче до мортідо, єднання з батьком. Чи твоя мати теж більше через мортідну енергію єднається з батьком?

В.: Ні, є прояви, коли вона його втішає інколи, навіть коли він не просить.

П.: Як ти думаєш, іншим видно, що батько в такому образі («огризка» від яблука, фото 1)?

В.: Думаю, деяким людям видно, але вони не надають цьому великого значення.

П.: Тобто ти надаєш більшого значення, ніж інші люди?

В.: Так.

П.: Якби батько знав, що ти його так сприймаєш, яка б у нього була реакція?

В.: Знову ж, була реакція, яка відображається маскою задоволення. Сказав би, що я себе накручую, тому що і так все добре.

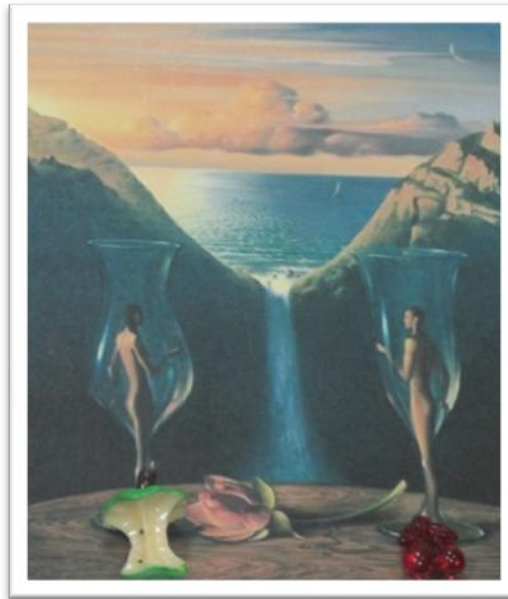

Фото 1. Композиція «Діаметральна протилежність фігур»

П.: Тобто, він сам не хоче дивитись на реалії? (вказує на «огризок» від яблука, фото 1)?

В.: Так, не хоче.

П.: Якщо він сам не хоче дивитись, то з якихось же причин? Чи тобі зрозумілі ті причини, чому батько не хоче бачити себе таким «огризком»?

В.: Тому що, якщо він буде бачити себе таким яким він є, то може бути кардинальна зміна життя і теперішньої ситуації.

П.: У сім'ї?

В.: Так.

П.: Якщо ти так сказала, то мати причетна до того, що батько відчуває себе «огризком» яблука.

В.: Так.

П.: Чи коли-небудь була щира розмова матері із батьком на цю тему?

В.: Думаю, що ні. Вони це обходять.

П.: Це все на підводному рівні?

В.: Так. Мати цього не проговорює.

П.: Зрозуміло, то як їй вдається залишатись такою вишенькою, біля такого чоловіка?

В.: Можливо, завдяки капсулюванню (келих). Вони, як і поряд, але порізно.

П.: Чи є в тебе у самої таке ставлення до матері, до батька? Що ти близька з ними і далека?

В.: Зараз уже так.

П.: Тобто, ти довго трималась у тому, щоб було безпосереднє злиття з ними?

В.: Так.

П.: До якого віку?

В.: До 18 років.

П.: Отже, можна думати, що до 18 років не були актуальними для тебе маски (рис. 4)?

В.: Так.

П.: Коротеньку розповідь склади: Як змінилось твоє життя, коли тобі довелося одягати маски?

В.: Не можу сказати, що це була певна ситуація. Навіть коли емоційна нейтральна ситуація, я можу уходити сама в себе, в такий стан, як зображена людина на малюнку (рис. 5). При цьому я розумію, що це мені, в багатьох випадках, заважає, як наприклад в навчанні, так і в особистому житті.

П.: Тоді ти маєш переваги над матір'ю? Бо мати дисонує своїм станом із батьком, а ти можеш бути разом з ним. Коли ти разом з ним, ти його більше розумієш? Адже по твоїм словам, ти з певним часом, після 18 років стала відчувати себе теж «огризком». То, чи ти близька з батьком, чи навпаки у тебе амбівалентні почуття до батька? Тому що, він подарував тобі не гарне «ціле яблучко» по самовідчуттю, а те, що ти відчуваєш себе «огризком», хоча це ж і єднає вас.

В.: Швидше за все амбівалентне ставлення як до батька, так і до матері.

П.: Тобто, це вже твоє втілення їх обох, вони удвох зробили внесок (фото 2)?

В.: Так.

П.: Який зробила внесок «вишенька» (мати)?

В.: Скажу метафорично, елементарно зірвала яблучко з яблуні.

П.: Вона якось тебе відчужувала?

В.: Не те що відчужувала, можливо, це сталося, як наслідок її ставлення.

П.: Ставлення до тебе чи до батька?

В.: До мене, до батька і до ситуації загалом.

П.: Якось ситуація була?

В.: І не одна, скажімо так, серія.

П.: Ситуація стосувалась їх двох?

В.: Так.

П.: Тобто, вона хотіла «зірвати» (відчужити) його з сімейного дерева?

В.: Так.

П.: Контекстно ми зрозуміли, що мати доводила ситуацію до розриву. І у цьому вона, якимось чином, відірвала і тебе від яблука?

В.: Так і є.

П.: Таким чином, саме тому, ти відчула себе «огризком» (фото 2). Ти відчула, що якщо вона його відчужує, то і тебе разом з ним.

Фото 2. Композиція «Втілення обох»

В.: Так, це проявлялось як по відношенню до мене так і до нього (батька).

П.: Значить, мати десь відчула, що ви більше психологічно єднаєтесь, ніж вона з ним?

В.: Так, бували такі ситуації, коли вона це говорила.

П.: Він тобі віддає перевагу, тебе цінує більше, ніж матір?

В.: Якщо порівнювати її і мене, то в цьому плані так, більше мене. Але є ще й інші люди, з якими він більш тісний, ніж з мамою.

П.: Інші? Це твої сиблінги?

В.: Його сестра!

П.: Тобто, він несе залежність ще від попередньої сім'ї.

В.: Так, і дуже велику.

П.: Хтось з попередньої сім'ї, йому кровно рідний і близький духовно?

В.: Так, це менша сестра. На малюнку (фото 1) вона втілена в образі троянди.

П.: Тоді мати ревнує не лише тебе до батька, а ще його і до троянди (сестри), яка повернута «квіткою» до нього (фото 1).

В.: Мати найбільше ревнує цю сестру до батька.

П.: Так вона й прожила все життя в ревнощах?

В.: Так, просвіту не було.

П.: Хоч там чисто платонічний аспект взаємин.

В.: Так, без сумніву.

П.: Щоб ти сказала цьому «огризку» (батьку), троянді (сестрі) і вишеньці (матері) (фото 1)?

В.: «Огрязку» побажала б набути форму цілого яблука, хоча розумію, що це неможливо. Троянді я б сказала, що їй тут не місце. А стосовно вишеньки, то сказала, щоб вона, якимось чином, залишилась на дереві.

П.: А щоб сказала б собі у контексті рис. 5?

В.: Собі б я побажала вибрати із цих двох образів найголовніше, найприйнятніше для мене, а від усього іншого позбутися.

П.: Тобто, тобі хотілось бути цілісною?

В.: Так, я гублю енергію в постійній розщепленості!

П.: Отже, тобі заважає це розмежування, внутрішня суперечність?

В.: Так.

П.: Значить, те що тобі заважає, сформувалося ще у контексті взаємин між батьками?

В.: Так, це головна причина, що спровокувало такий мій стан.

Кінець фрагменту. Далі психолог запропонував психодраму

Література / References

- Laplanche, J. (2010). *Dictionary of Psychoanalysis*. In N. S. Avtonomova (Ed.). St. Petersburg, Center for Humanitarian Initiatives.
- Лапланш, Ж. (2010). *Словарь по психоанализу*. Н. С. Автономова (Ред.). Санкт-Петербург, Центр гуманитарных инициатив.
- Wells G. Pavlov and Freud (1956). *General edition and introductory article Corresponding member. AMS of the USSR prof. A. In V. Snezhnevsky. A. V. Myagkova and A. V. Starostin (Eds.)*. Moscow, Foreign Literature Publishing House. [in Russian]
- Уэллс Г. Павлов и Фрейд (1956). *Общая редакция и вступительная статья чл.-корр. АМН СССР проф. А. В. Снежневского. А. В. Мягкова и А. В. Старостин (Ред.)*. Москва, Издательство иностранной литературы.
- Yatsenko, T. S. (1996). *Psychological foundations of group psychocorrection*. Kiev, Lybid. [in Ukrainian]
- Яценко, Т. С. (1996). *Психологічні основи групової психокорекції*. Київ, Либідь.
- Yatsenko, T. S. (2004). *Theory and practice of group psycho-correction: active social-psychological training*. Kiev, Higher school. [in Ukrainian]
- Яценко, Т. С. (2004). *Теорія і практика групової психокорекції: активне соціально-психологічне навчання*. Київ, Вища школа.
- Yatsenko, T. S. (2006). *Fundamentals of Deep Psychocorrection: Phenomenology, Theory and Practice*. Kiev, Higher school. [in Ukrainian]
- Яценко, Т. С. (2006). *Основи глибинної психокорекції: феноменологія, теорія і практика*. Київ, Вища школа.
- Yatsenko, T.S. (2015). *Dynamics of deep psychocorrection development: theory and practice*. Dnepropetrovsk, Innovation. [in Russian]
- Яценко, Т. С. (2015). *Динамика развития глубинной психокоррекции: теория и практика*. Днепропетровск, Инновация.
- Yatsenko, T.S. (2015). *Methodology of deep-correctional training of a psychologist*. Dnepropetrovsk, Innovation. [in Russian]
- Яценко, Т. С. (2015). *Методология глубинно-коррекционной подготовки психолога*. Днепропетровск, Инновация.
- Freud, S. (1924). *Collected Papers*, vol. IV, Hogarth Press, London.
- Yatsenko, T. S. (2017). The phenomenon of «implicit order» of in-depth cognition of the psyche. *Technologies of intellect development*, Vol. 2., №5.